

OTTAWA SÖZLEŞMESİ KRİZİ VE AVRUPA BİRLİĞİNİN İKİLEMİ

İlahı KHANTAMİROVA

-

Önceki yazılarımızda, Ottawa Sözleşmesini Karabağ Savaşı sonrasında devam eden mayın sorunu ve beş Avrupa ülkesinin anti-personel mayın kullanımına ilişkin aldığı kararlar çerçevesinde ele almıştık^[1]. Son birkaç ayda Estonya, Letonya, Litvanya, Polonya ve Finlandiya Ottawa Sözleşmesinden çekilme kararlarını resmen yürürlüğe koymuş ve böylece sözleşmeye taraf devletler arasında yer almaktan çıkmıştır. Bu gelişme, Avrupada güvenlik politikalarının değiştiğine işaret etmekte ve uluslararası mayın yasaklama rejiminin geleceğine ilişkin yeni tartışmaları gündeme getirmektedir.

Bu ülkelerin anti-personel mayın sözleşmesinden çekilme kararları, dünyada devam eden savaşların ve giderek derinleşen güvenlik krizlerinin oluşturduğu küresel ölçekteki istikrarsızlığın bir parçası ve aynı zamanda yeni güvenlik risklerinin habercisi olarak değerlendirilebilir. Günümüzde dünyanın farklı bölgelerinde çeşitli aktörlerin dahil olduğu silahlı çatışmalar ortaya çıkmaktadır. II. Dünya Savaşı sonrasında kurulan uluslararası düzenin ciddi biçimde sarsıldığı ve barış ile istikrarı korumak amacıyla oluşturulan uluslararası kuruluşlar ile iş birliği mekanizmalarının giderek etkisizleştiği açıkça görülmektedir.

Bu genel güvenlik ortamındaki istikrarsızlık, 2022den beri devam eden Rusya-Ukrayna savaşı kapsamında kendisini daha açık bir şekilde ortaya koymuş ve anti-personel mayın kullanımını yasaklayan sözleşmeyi ciddi bir baskı altına sokmuştur. Nitekim bu savaştan kaynaklanan ve söz konusu ülkelerin doğu sınırlarının savunmasına ilişkin güvenlik kaygıları, söz konusu Avrupa ülkelerinin sözleşmeden çekilmesinin temel gerekçesi olmuştur.

Öte yandan, savaşın taraflarından biri olan Ukrayna sözleşmeden resmî olarak çekilmemiş olmakla birlikte, Cumhurbaşkanı Zelenskiy 29 Haziran 2025 tarihinde Ottawa Sözleşmesinden çekilmeyi öngören bir kararname imzalamıştır. Ukrayna yönetimi bu adımı, Rusyanın Ukrayna topraklarında yoğun biçimde anti-personel mayın yerleştirmesine karşı bir savunma tedbiri olarak gerekçelendirmektedir. Ukraynanın sözleşmeye taraf bir devlet olarak mayın kullanamaması, Rusyaya sahada belirli ölçüde asimetrik bir avantaj sağlamaktaydı. Bu durum Ukraynanın kendisini savunma amacıyla mayın kullanımına yönelmesine yol açmış, dolayısıyla, Ottawa Sözleşmesinin 20. maddesinde yer alan yükümlülüklerin ihlal edilmesi tartışmalarını gündeme getirmiştir.

Zira söz konusu maddeye göre, bir taraf devletin aktif olarak silahlı çatışmaya girmesi durumunda antlaşmadan çekilmenin yürürlüğe girememesi öngörülmektedir[2] .

Diğer yandan, Rusyanın savaş sırasında Ukraynada yoğun şekilde mayın yerleştirmesi ciddi insani ve çevresel sonuçlar doğurmuştur. Birleşmiş Milletler Mayın Eylem Servisinin (UNMAS) tahminlerine göre, Ukrayna II. Dünya Savaşının sona ermesinden bu yana dünyada en fazla mayınla kirlenmiş ülke hâline gelmiştir. Hesaplamalar, Ukrayna topraklarının yaklaşık %20sinin mayın ve patlamamış mühimmatla kirlenmiş olabileceğine işaret etmektedir.

Bu gelişmeler, yalnızca sahadaki insani ve çevresel riskleri artırmakla kalmamış, aynı zamanda bazı Avrupa ülkelerinin sözleşmeden çekildikten sonra mayın üretimine geri dönme kararlarını da tetiklemiştir. Bu bağlamda ilk somut adım Polonyadan gelmiştir. Polonya Başbakanı Tusk, ülkedeki askeri araştırma enstitüleri ve savunma şirketi Belma S.A. dahil devlet ve özel kuruluşlar tarafından geliştirilen PMN Bluszcz insanlı ve insansız dağıtılabılır mayın döşeme sisteminin tamamlanma aşamasında olduğunu açıklamıştır[3]. Polonya, bu girişimi askeri caydırıcılık amacıyla gerçekleştirdiğini ve doğu sınırlarını savunma amaçlarıyla ilişkilendirdiğini vurgulamıştır.

Başbakan Tuskun açıklamalarına paralel olarak, Savunma Bakanı da daha önce yaptığı açıklamada, Doğu Kalkanı programı çerçevesinde sözleşmeden tamamen çıktıkları zaman yeniden mayın üretimine başlayabileceklerini belirtmiştir[4]. Hatırlatmak gerekirse, Polonya en son mayın üretimini Soğuk Savaş döneminde gerçekleştirmiştir.

Söz konusu devletlerin Ottawa Sözleşmesinden çekilmesi ve Ukraynanın sözleşmenin uygulanmasını askıya alması, Norveç, İrlanda, Yeni Zelanda gibi diğer taraf ülkeler ile Uluslararası Kızıl Haç Komitesi ve BM Genel Sekreteri tarafından endişeyle karşılanmıştır. Bu aktörler, adımların barış ve savunmayı tehdit edeceğini vurgulamış olsalar da Avrupa Birliği bu konuda hâlâ herhangi bir açıklama yapmamaktadır.

Ottawa Sözleşmesi, insan hakları açısından uygulanması gereken ve küresel güvenlik bakımından büyük önem taşıyan uluslararası bir düzenlemedir. Ancak günümüzde yukarıda değinilen gelişmeler ışığında sözleşmenin farklı şekillerde ihlal edildiği görülmektedir. Bazı devletlerin sözleşmeden çekildiklerini açıklamaları ve mayın üretimine yeniden başlayacaklarını duyurmaları, uluslararası mayın yasaklama rejiminin geleceği açısından ciddi soru işaretleri doğurmaktadır. Bu süreçte Avrupa Birliğinin üye devletlerinin söz konusu girişimlerine karşı sessiz kalması dikkat çekicidir. İnsanlığa karşı suç olarak değerlendirilen bu tür eylemlerin Avrupada yeniden gündeme gelmesi, insan hakları savunuculuğuyla öne çıkan Avrupa Birliği ve kurumlarının insan hakları konusundaki söylemlerinin samimiyetini de tartışmaya açmaktadır.

**Görsel: Library of Parliament*

[1] Azerbaycan-Ermenistan İlişkilerinde Mayın Sorunu Ve Ottawa Sözleşmesi, 6 Mart 2026, <https://avim.org.tr/tr/Analiz/AZERBAYCAN-ERMENISTAN-ILISKILERINDE-MAYIN-SORUNU-VE-OTTAWA-SOZLESMESI>

[2] The Future of the Ottawa Treaty, 4 Mart 2026, https://lop.parl.ca/sites/PublicWebsite/default/en_CA/ResearchPublications/202520E#a6.1

[3] Poland quits Ottawa landmine treaty, finalizes new mine-laying system, 4 Mart 2026, <https://www.polskieradio.pl/395/7784/Artykul/3650196,poland-quits-ottawa-landmine-treaty-finalizes-new-minelaying-system>

[4] Exclusive: Poland to start producing anti-personnel mines to lay along eastern border, 4 Mart 2026, <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/poland-start-producing-anti-personnel-mines-lay-along-eastern-border-2025-12-17/>

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: KHANTAMİROVA, İlahı. 2026. "OTTAWA SÖZLEŞMESİ KRİZİ VE AVRUPA BİRLİĞİNİN İKİLEMİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2026 / 25. Mart 06. Erişim Nisan 29, 2026. <https://www.avim.org.tr/public/index.php/tr/Yorum/OTTAWA-SOZLESMESI-KRIZI-VE-AVRUPA-BIRLIGININ-İKILEMI>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

@avimorgtr

<https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır